

МІЖРЕЛІГІЙНІ ШЛЮБИ В КОНТЕКСТІ ВЗАЄМОДІЇ ЕТНІЧНОГО ТА РЕЛІГІЙНОГО В ІУДЕЙСЬКОМУ СІМЕЙНОМУ ПРАВІ

У статті розглядаються специфічні особливості іудейського сімейного права, які має враховувати релігієзнавство при вивченні проблеми міжрелігійних шлюбів в авраамічних релігіях. Проаналізовано ставлення ортодоксального, консервативного та реформаторського іудаїзму до змішаних шлюбів, світова статистика міжрелігійних шлюбів з участю євреїв у контексті необхідності збереження іудейської культурно-релігійної ідентичності й процесів асиміляції єврейського населення в іншокультурних спільнотах.

Ключові слова: іудаїзм, іудейське сімейне право, ортодокси, консерватори, реформісти, авраамічні релігії, змішані шлюби, міжконфесійні шлюби.

Завдяки тому, що християнство виділилося з іудаїзму, а іслам сприйняв і те й інше вчення, іудейське релігійне право лежить в основі всіх західних правових систем [6, с. 7]. Іудейське право як одна з конфесійних форм релігійного права є сукупністю релігійних норм іудаїзму, маючих правовий характер. Іудейське право є не тільки системою звичайних релігійних норм, але й системою відповідних релігійно-етичних принципів, багатовікових традицій тлумачень Талмуда, інших священних книг і писань, а також рішень равинських (релігійних) судів [4, с. 901].

“Ідея теократичної держави, закріплена в Торі, існувала й в умовах втрати державності. Вона базується на вірі в єдиного загальнонаціонального Бога і сприяє конфесійній консолідації єврейського народу і до цього часу є актуальною складовою концепції взаємовідносин держави та іудейських об'єднань. Формально сучасний Ізраїль не є клерикальною державою, але фактично іудаїзм виконує функцію державної релігії і державної ідеології. Іудаїзм впливає на державно-політичну і соціальну сфери Ізраїлю” [3].

Питання сімейного права в іудаїзмі слабо висвітлено як у релігієзнавчій, так і в юридичній літературі, незважаючи на актуальність для країн із потужною єврейською діаспорою, до числа яких належить й Україна.

Оскільки іудаїзм – національна релігія євреїв, особливою проблемою є проблема міжнаціональних шлюбів, яка для євреїв, як правило, є й проблемою міжрелігійних шлюбів. Як правило, сімейне право іудаїзму не визнає такі шлюби й обмежує права дітей від такого шлюбу. Проблема міжетнічних та міжрелігійних шлюбів за участю євреїв висвітлена в іудейській науковій та релігійній літературі краще, ніж питання змішаних шлюбів вивчено в ісламських або християнських конфесійних і наукових джерелах.

Ця проблема надзвичайно хвилює єврейських релігійних та політичних діячів, які вбачають у зростанні числа змішаних шлюбів пряму загрозу існуванню єврейської нації та її релігійно-культурних традицій. “Змішаний шлюб є одним із найважливіших демографічних процесів, що впливають на структуру і майбутнє єврейського народу” [1].

Основна частина юридичної літератури з цієї проблематики розглядає загальні питання іудаїзму й іудейського права. Єдиним доступним в Україні етнологічним джерелом, де досліджуються змішані шлюби євреїв у світі з XVIII до початку XX ст. є праця Моріса Фишберга, обрані глави якої доступні в російськомовному перекладі [13]. Частота й загальні тенденції укладання змішаних шлюбів серед євреїв діаспори у XX-XXI ст. детально досліджуються у працях професора Серджіо Делла Перголи [10, с. 30-37], провідного

світового спеціаліста з демографічних досліджень єврейського народу. На жаль, його остання книга “Єврейська демографічна політика: тенденції і можливості в Ізраїлі та в Діаспорі” не перекладена слов’янськими мовами. Дослідження процесів, що відбуваються в цьому контексті у західних країнах, було проведено Е. Розенталем. Ця проблема активно обговорюється єврейськими теологами всіх напрямів, так само як і дослідниками іудаїзму в США, а також Англії, Франції та інших європейських країн, де існує потужна єврейська діаспора. Українські релігієзнавці, як і вчені пострадянських країн, практично не займалися дослідженням цієї проблематики.

Метою даної статті є розгляд специфіки сімейного права іудаїзму в контексті аналізу ставлення різних напрямів іудаїзму до змішаних шлюбів, розгляду основних тенденцій укладення змішаних шлюбів у світовій єврейській діаспорі та в Україні.

Коротко окреслимо специфіку іудейського сімейного права.

На спільній основі в іудейському праві співіснують і функціонують: по-перше, норми, що закріплюють релігійні ритуали, по-друге, релігійні норми, регламентуючі поведінку євреїв в їх приватному та суспільному житті, по-третє, норми, що створюються й використовуються в цей час судами [11, с. 28].

У сучасному іудаїзмі немає єдиного й загальноновизнаного інституту або особи, яка має авторитет джерела права, учительства або влади. Джерела права (Галахи) сучасного ортодоксального іудаїзму: Галахам або Алахам – традиційне іудейське право, сукупність законів і настанов іудаїзму, що регламентують релігійне, сімейне та громадське життя віруючих євреїв. У вужчому сенсі – сукупність законів, що містяться в Торі, Талмуді і в пізнішій раввіністичній літературі, а також кожен із цих законів (галахот) окремо [8]. ТаНаХ (Писемна Тора) і Талмуд (Усна Тора) а також Галаха регулюють, зокрема, ті сфери життя євреїв, які в інших правових системах регулюються кримінальним, цивільним, сімейним, корпоративним і звичаєвим правом. Роль Галахи оформлена “Законом про юрисдикції Равинатських судів” 1953 р. Стаття 1 цього закону говорить: “всі питання шлюбу й розлучення євреїв в Ізраїлі, будь вони громадянами або резидентами, належать до виключної компетенції раввінських судів”. У статті 2 говориться: “шлюби і розлучення євреїв в Ізраїлі відбуваються виключно за Законами Торі”.

У релігійно-правовій традиції євреїв сім’я традиційно займає значно більше місце в загальному укладі, ніж у інших народів Близького Сходу. Особлива повага юдеїв до шлюбного союзу, сімейних підвалин, глибока повага до прагнення поєднатися у шлюбі пояснюється релігійно вмотивованим закликком іудаїзму до активного дітородіння, який історично підтверджувався безліччю фактів утисків та геноциду євреїв. Зберігання сімейних підвалин зумовлює правові основи й в майнових відносинах, і в кримінальному праві. Залишаючись патріархальною, давньоєврейська сім’я і сьогодні обмежується здебільшого кровнородинними зв’язками, доповненими безумовною релігійною спорідненістю. Інститути іудейського сімейного права побудовані в напрямку самодостатності єврейської громади й на основі принципу благодійності відносно близьких родичів, щоб згуртувати громаду. Незважаючи на розсіювання по всій земній кулі, євреї, як ні один народ у світі, зберігають цілісність завдяки релігії, яка їх поєднує, вимагаючи слідувати канонам, дуже консервативним щодо сім’ї та шлюбу. Іудейська сім’я не боїться рутини, вбачає в ній не ворога, а засіб самореалізації.

Тим не менш, інститути іудейського сімейного права можуть змінюватися й модернізуватися. Зміни висхідних до ТаНаХу уявлень про шлюб відбувається у конгрегаціях консервативного й, в першу чергу, реформістського спрямування, в той час як ортодоксальні громади непорушно стоять на традиціоналістських патріархальних традиціях, прагнучи зберегти без переконачень духовні основи світового єврейства. Реакція більшості рабинів на

такі зміни позитивна, як і реакція більшості іудеїв діаспори.

Сімейні й майнові справи розглядаються в спеціальних рабинських духовних судах (Бейт-дін). Пріоритет релігійних судів обумовлений певною замкненістю іудаїзму, відсутністю прагнення поширити свою віру (місіонерства) як у християнстві, або повсюдного призову до поклоніння Аллаху, як в ісламі.

Шлюб в іудаїзмі розглядається як взаємовідносини, в яких іудейська віра виражається найвищим чином, підкреслюється важливість виховання дітей в єврейській родині. Ортодоксальний іудаїзм стверджує, що мета може бути досягнута, тільки якщо дві переконаних у вірі особи-євреї дають урочисту обіцянку разом будувати єврейський дім. Отже, не може бути подружжя з неєвреями.

В біблійний час шлюби з неєвреями мали місце, але у Повторенні Закону (7:3, 4) вони оголошуються забороненими з побоювання проникнення в сім'ї звичаїв ідолопоклонства, а в книгах Ездри і Неємії – з побоювання асиміляції євреїв серед навколишніх народів (Єзд. 9-10, особ. 9:2, 19; 10:10-11; Неем. 10:31, 13:23-25). У період патріархів дослідники Тори знаходять підтвердження переважної тенденції до укладення шлюбів всередині своєї етнічної групи в оповідях про шлюб Ісаака з Ревекою (1М. 24) і Якова з Рахилью і Лією (1М. 28-29). Однак біблійне оповідання про синів останнього з патріархів, Якова, дає приклади змішаного шлюбу: Іехуда бере в дружини доньку ханаанянина” (1М. 38:2), а фараон Йосипові дає в дружини “Аснат, доньку Потіфера, жерця Она” (1М. 41:45). Ставлення до таких шлюбів варіюється в залежності від особистостей фігурантів: не викликає нарікань у випадку з Мойсеєм (2М. 2: 21, 4М. 12:1) і навпаки, рішуче засуджується в разі одруження ізраїльського царя Ахава з сидонянською принцесою Ізавеллю.

Найповніше заборону змішаного шлюбу сформульовано у Повторенні Закону (7:3): “Дочки твоєї не віддавай за сина його, і дочки його не бери за сина твого” (пор. 2М. 34:61-64; 1М. 23:12; 1 Цар. 11:2) і спочатку вона поширювалася лише на шлюби з представниками семи етнічних груп, у яких євреї повинні були відвоювати Ханаан (див. 5М. 7:1). Але там само (21:10-14) досить докладно кодифіковано порядок взяття у дружини ізраїльтянами полонянок, які належали до ворожих Ізраїлю племенам. Второзаконня не вказує на необхідність їх навернення в іудаїзм. До падіння Першого храму є чимало прикладів змішаного шлюбу, в тому числі Давида (2Сам. 3:3), Соломона (1Цар. 11:1) і Ахава (1Цар. 16:31).

У період повернення євреїв з вавилонського полону (VI-V ст. до н. е.) Ездра і Неемія у своїх заходах щодо припинення змішаних шлюбів фактично універсалізували давнішню заборону, поширивши її на всі оточуючі євреїв народи (див. Езд. 9-10; Неем. 10:30; 13:23-27). Однак лише Талмуд надав цій забороні релігійно-правового обґрунтування, з чого випливала можливість такого шлюбу за умови переходу його неіудейського учасника в іудаїзм.

У перші століття виникнення християнства шлюби між євреями та іудеохристиянами не розглядалися як змішані. Однак після остаточного розходження з іудаїзмом, змішані шлюби між євреями й християнами, напевно, були досить поширеним явищем, про що свідчать неодноразові їх заборони християнським законодавством IV, VI, VII, XI і XIII ст. Всі християнські церкви, як і іслам, не визнають канонічним шлюб з іудеями.

Галаха рішуче забороняє змішані шлюби. Ортодоксальний рабин не має права їх благословляти. Покликана зберігати етнічну й релігійну чистоту єврейської діаспори, ця заборона була незаперечною аж до епохи емансипації і появи інституту цивільного шлюбу. Ральф і Дженіфер Патаї у книзі “Міф єврейської раси” припускають, що кількість єврейських змішаних шлюбів зростала з часів епохи Просвітництва [17]. В країнах Європи євреї отримали можливість вступати в шлюб із неєвреями лише в XIX ст.

До кінця XIX ст. такий шлюб був майже завжди пов'язаний із переходом одного з

подружжя в релігію іншого. У ХХ ст. широкі верстви населення у більшості розвинених країн світу характеризує майже повна індиферентність щодо питань релігії, що призвело до значного зниження відсотка таких переходів у відношенні до абсолютних цифр вступаючих у змішаний шлюб.

Відповідно до правових положень Галахи, яких неухильно дотримується ортодоксальний іудаїзм, шлюб із неевреєм не визнається законним. Дружина в змішаному шлюбі не має галахічного права на матеріальне забезпечення, спадкових прав, оскільки вони випливають лише з законного шлюбу. Якщо єврейська сторона побажає згодом вступити в шлюб з євреєм, то для неї, за Галахою, немає формальної потреби в розлученні. Відхід від єврейського віросповідання до вступу в шлюб або після цього не перетворює цей шлюб на змішаний і не тягне за собою зміни в накладених Галахою обов'язках. Жодна із сторін не може вступити в шлюб з євреєм до тих пір, поки колишній шлюб не втратить чинність згідно з передбаченою Галахою процедурою.

За останні 100 років демографи фіксують загальну тенденцію зростання частоти змішаних шлюбів за участі євреїв (С. Делла Пергола, Е. Розенталь), провідну роль в якій приписують впливу секуляризації як всередині єврейських, так і неєврейських громад. Найважливішим проявом секуляризації з'явився цивільний шлюб. Значні міграції євреїв із більш традиційних у більш модернізовані суспільства також істотно сприяли зростанню частоти змішаних шлюбів.

Культурні зміни, що послідували за секуляризацією, призвели до помітного занепаду єврейського укладу життя в діаспорі. За підрахунками 1991 р., щорічний коефіцієнт народжуваності за останнє десятиріччя становить лише близько 2/3 коефіцієнта смертності, 1/3 шлюбів в єврейському суспільстві закінчується розлученням, близько 20% єврейських дітей проходять через розпад шлюбу їхніх батьків, тільки половина євреїв укладає шлюб у синагозі [5, с. 189].

Наприкінці 80-х років ХХ ст. майже 80% єврейського населення діаспори припадало на країни, де не менше 45% євреїв вступали в шлюб з неєвреями. З цього часу і по сьогодні змішані шлюби залишаються серйозною проблемою єврейських громад діаспори. Це викликано крайньою дисперсністю розселення, глибокою секуляризацією, соціальною та етнокультурною інтеграцією в навколишньому суспільстві. Ці тенденції продовжують діяти серед євреїв у більшості країн світу і в наш час.

Змішані шлюби не були традиційно поширені в державі Ізраїль. Відсутність інституту цивільного одруження в державі Ізраїлі виключає можливість укладення змішаного шлюбу у межах країни. "В Ізраїлі офіційно заборонені не тільки шлюби євреїв з неєвреями, але ускладнені шлюби між представниками різних напрямків в іудаїзмі. ... Для того, щоб подібні шлюби були визнані й зареєстровані релігійними радами громад, неєврейська сторона або послідовник реформованого або консервативного напрямку в іудаїзмі повинні прийняти іудаїзм у відповідності з ортодоксальним обрядом, встановленим Талмудом" [3].

Питання, пов'язані зі змішаним шлюбом, не входять в юрисдикцію рабинських судів, а розглядаються цивільними судами з застосуванням норм міжнародного приватного права. Слідуючи принципам міжнародного приватного права, цивільні суди принципово визнають дійсність укладених законним чином поза Ізраїлем змішаних шлюбів, принаймні в тих випадках, коли під час одруження обидві сторони були іноземними підданими. Складнішим і остаточно не вирішеним судом є питання дійсності змішаного шлюбу, укладеного поза Ізраїлем, коли обидві сторони, або навіть одна з них є підданими Ізраїлю й вважалися його жителями. Закон від 1969 р. визначає можливість та процедуру розірвання змішаного шлюбу обласними судами.

Прибуття значної кількості змішаних сімей із Радянського Союзу і пострадянських

країн (за офіційними даними, з 540 тис. репатріантів, які прибули в 1990–1994 рр., 7, 3 % були неєврейськими подружжям, і 9,4% – дітьми, народженими в шлюбі єврея-батька і неєврейської матері), вперше призвело до появи значного числа змішаних шлюбів в Ізраїлі. У 2004 р. 5% перебуваючих у шлюбі євреїв Ізраїлю мали змішаний шлюб[1].

“Євреї все частіше вступають у змішані шлюби, і це стосується всіх громад діаспори”, – заявляє найбільший у світі фахівець із демографії єврейського народу С. Делла Пергола. За його словами, найвищий відсоток змішаних шлюбів характерний для євреїв колишнього СРСР. У змішаних шлюбах тут перебувають приблизно 75% євреїв. У США в міжнаціональні шлюби вступили 55% євреїв, у Франції та Великобританії – 40%, у Канаді – 35%, в Австралії – 25%, а в Мексиці – 10% (дані 2010 року) [1].

Щоб зрозуміти глибину цієї стурбованості єврейських рабинів, необхідно враховувати історичний та культурний аспекти цієї проблеми. Згідно Галахи, укласти шлюб із неєвреєм/неєврейкою означає покинути сім'ю, громаду і віру. Залишатися нейтральним неможливо, і шлюб із представником християнської віри традиційно сприймався як найпотужніший жест зречення. Сім'я відчувала власну неспроможність, адже дитина повністю зникала з її життя. П. Столпер стверджує: “Змішаний шлюб – це трагедія, з якою не може змиритися єврейський народ. Людина, вступаючи в шлюб поза своєю вірою, повертається спиною до єврейського народу. Наша традиція вважає таких людей духовно мертвими, і сім'я накладає на нього або неї шиву (оплакує як померлих – примітка наша – О.М.). Такі шлюби рідко бувають вдалимими, навіть коли супроводжуються т. зв. прийняттям іудаїзму, і тим більше, коли єврейський партнер серйозно стурбований своїм єврейством. Для сімей, які зазнали це, результатом є трагедія, а для дітей – життя, сповнене краху надій, конфліктів і напруги” [18, с. 64]. Сьогодні суспільство вже не дотримується крайніх поглядів, проте емоційний вантаж, посилений історичним досвідом ворожого ставлення християн і мусульман до іудеїв, залишається. Страх перед шлюбом із неєвреєм з'являється у батьків, навіть якщо вони не дуже релігійні. М. Мейєр [16] і С. Уоксман посилаються на “мовчазне неприйняття” змішаних пар.

За статистикою, випадки краху сімейного життя і розлучень порівняно частіші серед змішаних пар, ніж серед ендогамних, особливо там, де кількість змішаних шлюбів є незначною. Для змішаного шлюбу характерні нижча народжуваність і виховання дітей у відриві від традицій єврейства. До початку ХХ ст. діти від таких шлюбів здебільшого виховувалися в християнській вірі.

Наприкінці ХХ ст. стали відзначатися відмінності в цьому питанні між різними країнами світу. Якщо Беррі Космін та ін. в роботі “Основні дані огляду національного єврейського населення”, проведеного в 1990 р. CJF, виявили, що 90% змішаних шлюбів здійснюється неперехідними парами, що лише 28% дітей, народжених такими парами, виховувалися, як євреї, і малоімовірно, що навіть це невелике число нащадків поєднують своє життя з євреями [14], то на початку ХХІ ст. у США понад 70% дітей від змішаних шлюбів виховувалися в єврейському дусі. У той же час у Європі лише порівняно невелика частина таких дітей отримує єврейську освіту, причому відсоток дітей, що виховуються в єврейському дусі, різниться від 38% в Італії до 10% у великих містах Прибалтійських країн [1].

Єврейські лідери різних течій іудаїзму згодні з тим, що можлива асиміляція – це криза для народу та його релігії, але їхнє ставлення до міжнаціональних шлюбів різне:

– всі відгалуження ортодоксального іудаїзму відкидають законність і легалізацію міжнаціональних шлюбів;

– прихильники консервативного іудаїзму не схвалюють такі шлюби, але виступають за прийняття неіудейського чоловіка в сім'ю, сподіваючись, що це призведе до поліпшень у

сімейному житті;

– реформістський та реконструктивістський іудаїзм надають повну персональну автономію в інтерпретації єврейського закону. Вони не забороняють міжнаціональні шлюби. Рабини цих течій вільні у прийнятті рішення про проведення весіль між євреєм і представником іншої культури. Багато з них намагаються отримати згоду від новоспеченої пари про те, що їх діти будуть виховані в єврейських традиціях.

Також існують різні думки щодо складових міжнаціонального шлюбу, засновані на різних уявленнях про те, кого вважати євреєм, а кого ні. Ортодоксальні та консервативні течії іудаїзму не вважають євреєм того, чия мати не була єврейкою.

Більшість консервативних і реформістських рабинів вимагає, щоб той, хто вступає в шлюб з євреєм попередньо прийняв іудаїзм шляхом проходження спеціальної релігійної процедури – гіюру. Однак із середини ХІХ ст. деякі реформістські рабини здійснюють обряд одруження і при змішаному шлюбі. До 1963 р. з консервативних громад виключалися євреї, які вступили в змішаний шлюб, але в 1963 р. Юридичний комітет з'їзду консервативних рабинів прийняв постанову, яка дозволяє єврейському члену такої сім'ї, що перебуває у змішаному шлюбі, залишатися членом громади за умови виховання народжених у шлюбі дітей як євреїв. Всі обмеження повинні бути зняті, якщо неєврей із подружжя приймає іудаїзм.

Рабини-реформісти дотримуються практики заохочення перебуваючих у змішаному шлюбі неєвреїв стати членами громади, спонукають їх посилати дітей в єврейські релігійні школи, вважаючи, що це стимулює такого неєврея долучитися до іудаїзму.

Науковці виділяють 3 основні групи факторів, що впливають на кількість змішаних шлюбів:

- демографічні;
- соціально-економічні;
- культурно-ідеологічні [1].
- Розглянемо їх докладніше.

Демографічні фактори, що впливають на частоту змішаних шлюбів:

1. Чисельність і щільність єврейського населення в даній місцевості. Відзначається обернено пропорційний зв'язок між частотою змішаних шлюбів і чисельністю, а також щільністю єврейського населення в конкретній місцевості. Наявність постійної єврейської імміграції в дану місцевість знижує частоту змішаних шлюбів до тих пір, поки число новоприбулих збільшує частку єврейського населення в загальному населенні країни.

2. Вікова й статевая структура єврейського населення. Схильність до вступу в змішаний шлюб підвищується при порушенні нормальної вікової та статевої структури єврейського населення.

3. Вік вступу в шлюб та наявність попереднього шлюбу. Помічено, що число змішаних шлюбів зростає при підвищенні віку вступу в шлюб і при наявності в минулому інших шлюбів. Це пояснюється небажанням залишитися на самоті в літньому віці.

4. Кількість поколінь після міграції в іншу країну. Соціальні, економічні та культурні бар'єри, з якими стикаються євреї при міграціях, легше долаються нащадками іммігрантів, але це веде до збільшення кількості змішаних шлюбів.

Соціально-економічні чинники, що підвищують частоту змішаних шлюбів:

- а) розширення загальної освіти;
- б) різноманітність роду занять;
- в) розсіювання євреїв у зв'язку з швидким розвитком міст.

Серед культурно-ідеологічних факторів, що впливають на частоту змішаних шлюбів, зазначаються:

1. Рівняння євреїв у правах із навколишнім населенням (емансипація), яка призводить до підвищення частоти змішаних шлюбів.

2. Роль єврейської громади в житті єврейського населення, послаблення впливу якої також веде до збільшення кількості змішаних шлюбів.

3. Дотримання релігійних приписів; ставлення до змішаного шлюбу. Число змішаних шлюбів знаходиться в обернено пропорційній залежності від дотримання євреями релігійних приписів.

У Радянському Союзі змішані шлюби були найпоширенішими в Російській Федерації, де статева диспропорція у бік чоловіків була найбільш значною. Частіше вступали в змішаний шлюб розлучені, рідше – вдови. В цілому, за оцінкою М. Тольца, з усіх дітей, народжених у 1989 р., у яких один батько був єврей, 70 в СРСР і 81% в РФ мали другого з батьків неєврея. Меншість дітей, народжених у таких шлюбах, виховувалися як євреї і асоціювалися з єврейським населенням. Серед дітей від змішаних шлюбів у РФ 1988 р. народження 17-26% були записані євреями зі слів батьків у ході перепису 1989 р. [7, с. 58]. Міграція також впливає на зростання змішаних шлюбів. Непрямий індикатор різкого збільшення змішаних шлюбів після масової еміграції євреїв із колишнього СРСР – збільшення у 1991-1992 рр. в Росії відсотка дітей, народжених у змішаних шлюбах до 67-68%.

На початку ХХ ст. на українських землях проживали майже 2 млн. євреїв – з 10 млн. в світі. Хвилі еміграції, погроми, Голокост і розчинення в місцевому населенні скоротили єврейство України більш ніж у 10 разів за 100 років. “Зараз ми говоримо про 200-230 тисяч осіб, які мають право на репатріацію”, – повідомив газеті “Форум” Ідан Пейсахович, посланник Єврейського агентства “Сохнут” в Україні та Молдові, посилаючись на дослідження С. Делла-Перголи. У цій цифрі галахічних євреїв набагато менш через велику частку змішаних сімей. Перепис 2002 р. показав в Україні трохи більше 100 тис. євреїв; за минулі 10 років це число могло тільки зменшитися. Незважаючи на це, рабин Шмуель Камінецький – духовний лідер громади Дніпропетровська, говорить про мільйон євреїв України, багато з яких не підозрюють про своє походження [2].

“У маленьких містах і містечках немає сильних громад, молодим там ніде спілкуватися, немає можливості одружитися або вийти заміж. І це величезна проблема – відбувається асиміляція, яку неможливо запобігти. Ми втрачаємо тисячі єврейських хлопців і дівчат кожен рік, – тих, хто створюють змішані сім’ї”, – говорить Ідан Пейсахович. За його оцінкою, частка змішаних шлюбів – понад 80%. “Асиміляція відбирає у нашого народу більше євреїв, ніж проста смертність. Асиміляція має такі катастрофічні розміри, що, навіть вклавши мільйони доларів в освітні проекти, буде дуже складно з нею боротися” [2].

С. Коен у книзі “Єврейська сім’я: міф і реальність” пише: “Значні зусилля спрямовуються організованим єврейством на те, щоб призупинити або звернути назад демографічні зміни... і змусити євреїв змінити рішення, пов’язані з сім’єю, а саме, вступати в шлюб молодими, тільки всередині своєї раси, мати багато дітей” [9, с. 228]. Основні єврейські видання регулярно критикують змішані шлюби й закликають євреїв одружуватися тільки з одновірцями.

Разом з тим, деякі автори впевнені, що велика кількість таких шлюбів не загрожує єврейству, а лише посилює традиційну єврейську культуру і генотип євреїв, усуваючи тих, хто має схильність до асимілювання [11, с. 1-26]. Елман зазначає, що змішані шлюби є найтипівішими для повторних і наступних шлюбів, в яких пари, як правило, не мають дітей. Елман також зазначає, що представники вищого соціально-економічного класу єврейської спільноти частіше вступають у шлюб з євреями, тому й домінувати в суспільстві завжди буде справжня єврейська еліта, в той час як євреї середнього класу, які не демонструють бажану

етнічну солідарність, укладають змішані шлюби й залишають спільноту.

М. Зборовська та Е. Херцог відзначають певну функціональну цінність змішаних шлюбів у діаспорі, оскільки це служить мостом між єврейською і неєврейськими спільнотами, не загрожуючим єврейському ядру: “Периферійна область, грає роль моста до оточуючих культур, виконує декілька функцій. Це і шлях до завоювання, і буфер, і джерело оновлення. Будь-який імпульс, що йде від зовнішнього краю, може слугувати посиленню ядра” [19, с. 84]. Ліberman і Вайнфельд у статті “Демографічні тенденції і виживання євреїв” розглядають порівняно високий рівень змішаних шлюбів як успішну стратегію в забезпеченні більшої підтримки з боку неіудейського суспільства таких політичних та соціальних цілей, як політична підтримка Ізраїлю [15, с. 9-19].

Отже, мабуть, не потрібно перебільшувати негативний вплив змішаних шлюбів на єврейську спільноту в цілому.

Намагаючись протистояти поширенню змішаних шлюбів, деякі єврейські кола діаспори інтегрують неєвреїв подружжя за допомогою єврейської освіти та залучення сім’ї до громадської діяльності, тому роль гіюру як способу їх інкорпорації в країнах Заходу зменшується.

Рівень змішаних шлюбів у кожній країні обумовлений швидше специфічними чинниками, що діють всередині її єврейського населення або впливають на взаємовідносини єврейського населення з навколишнім його суспільством, ніж будь-якими іншими причинами.

Висновки. Отже, ми бачимо, що законодавчо закріплене в сімейному праві держави Ізраїль ставлення до міжрелігійних шлюбів визначається Торою і відображує ортодоксальний релігійний підхід до цього питання. В країнах діаспори законодавчі та релігійні обмеження змішаних шлюбів не є такими суворими, адже етно-релігійна ідентифікація євреїв діаспори не є визначним параметром при укладанні шлюбу. Модернізація сімейного права відбувається в конгрегаціях реформістського спрямування, які визнають подібні шлюби і намагаються інтегрувати подружжя в єврейську спільноту, щоб запобігти втраті генофонду нації. Це призводить до появи великого прошарку людей у діаспорі, які, усвідомлюючи себе етнічно і релігійно євреями, не визнаються такими ортодоксальним іудаїзмом. Таке протиріччя є викликом часу як для релігійної, так і для законодавчої системи іудейського права.

Література:

1. Брак смешанный // Электронная Еврейская Энциклопедия [Электронный ресурс]. – Доступ до тексту : [http://www.jearc.info/wiki/Брак_Смешанный.\(ЭЕЭ\)](http://www.jearc.info/wiki/Брак_Смешанный.(ЭЕЭ)).
2. *Бриман Ш.* Евреи Украины: исчезновение или Израиль / ШимонБриман [Электронный ресурс]. – Доступ до тексту : <http://www.forumdaily.com/evrei-ukrainy-ischeznovenie-ili-izrail/> Ноябрь 18, 2011.
3. *Володина Н. В.* Иудаизм и конфессиональная политика в Израиле [Электронный ресурс] / Нина Витальевна Володина // Сетевое издание “Религия и право” № 1-2 (39) 2006. – Доступ до тексту : http://www.sclj.ru/analytics/magazine/arch/detail.php?ELEMENT_ID=1286
4. *Марченко М. Н.* Курс сравнительного правоведения / Михаил Николаевич Марченко. – М.: ООО “Городец-издат”, 2002. – 1087 с. – ISBN: 5-9258-0057-5.
5. *Пилкингтон С. М.* Иудаизм [Пер. с англ. Е. Г. Богдановой] / С. М. Пилкингтон. – М.: Гранд: ФАИР-ПРЕСС, 2002. – 400с.: ил. – (Грандиозный мир). – ISBN 5-8183-0043-9.
6. *Сигалов К. Е.* Религиозное бытие права / К. Е. Сигалов // Юридический мир. – 2008. – № 7. – С. 7-74.
7. *Тольц М.* Миграция российских евреев в 90-е гг. / М. Тольц. // Международная миграция населения: Россия и современный мир / под ред. В. А. Ионцева. – Вып. 4. М., 2000. – С. 42-64.
8. Энциклопедия иудаизма Меир Натив [Сост. Шломо-Залман Ариэль. Пер. с иврита Александр Кидерман. Под общ. ред. Моше Барселла] Иерусалим-Тель-Авив : “Массада”, 1983. – 344 с.
9. *Cohen S. M.* Vitality And Resilience In The American Jewish Family / Steven M. Cohen // S. M. Cohen &

- P. E. Hyman (Eds.), *The Jewish Family: Myths And Reality*. New York Holmes & Meier 1986. – P. 228.
10. *Della Pergola S.* World Jewry Beyond 2000: The Demographic Prospects / Sergio Della Pergola. – Oxford, 199. P. 30-37.
 11. *Ellman Y.* Intermarriage In The United States: A Comparative Study Of Jews And Other Ethnic And Religious Groups / Y. Ellman // *Jewish Social Studies*. – Vol. 49. – 1987. – P. 1-26.
 12. *Falk Z. W.* Jewish Matrimonial Law in the Middle Ages / Zeev Wilhelm Falk. *Scripta Judaica* – VI. – Oxford : At the Clarendon Press, 1966. – 154 p.
 13. *Fishberg M.* The Jews: A Study of Race and Environment II / Maurice Fishberg. *Popular Science Monthly* Vol. 69. – November 1906.
 14. *Kosmin B. A.* Highlights Of The CJF 1990 National Jewish Population Survey / Kosmin B. A., Goldstein S., Waksberg J., Lerer N., Keysa A., Scheckne J. – New York : Council Of Jewish Federations, 1991.
 15. *Lieberman S.* Demographic Trends And Jewish Survival / S. Lieberman, M. Weinfeld // *Midstream* #23. November, 1978. – P. 9-19.
 16. *Meyer M. A.* Response To Modernity: A History Of The Reform Movement In Judaism / M. A. Meyer. Detroit: Wayne State University Press, 1988. – 494 p. – ISBN 9780814325551.
 17. *Patai R., Patai J.* Myth of the Jewish Race / Raphael Patai, Jennifer Patai. – Rev. edition. Detroit : Wayne State University Press, 1989. – ISBN 13: 9780814319482 ISBN 10: 814319483
 18. *Stolper P.* Jewish Alternatives In Love, Dating, And Marriage / Pinches Stolper. – NCSY, Orthodox Union : University Press Of America, 1984. – P. 64. – ISBN 0819144762.
 19. *Zborowski M.* Life Is With People: The Jewish Little-Town Of Eastern Europe / Mark Zborowski & Elizabeth Herzog. – New York : International Universities Press, 1952. – 460 p.

Муллокандова О. М. Межрелигиозные браки в контексте взаимодействия этнического и религиозного в иудейском семейном праве.

В статье рассматриваются специфические особенности иудейского семейного права, которые должны учитываться в религиоведении при изучении проблемы межрелигиозных браков в авраамических религиях. Проанализировано отношение ортодоксального, консервативного и реформаторского иудаизма к смешанным бракам, мировая статистика межрелигиозных браков с участием евреев в контексте необходимости сохранения иудейской культурно-религиозной идентичности и процессов ассимиляции еврейского населения в инокультурных сообществах.

Ключевые слова: иудаизм, иудейское семейное право, ортодоксы, консерваторы, реформисты, авраамические религии, смешанные браки, межконфессиональные браки.

Mullokanдова O. M. Inter-Religious Marriages in the Interaction Context of Ethnic and Religious in Jewish Family Law.

The article considers on specific features of Jewish family law, which should include religious studies in the study of problems of inter-religious marriages in the Abrahamic religions. Author analyzed the attitude of the Orthodox, conservative and reform Judaism to mixed marriages, the statistics of the world inter-religious marriages involving Jews in the context of the need to preserve Jewish cultural and religious identity and processes of assimilation of the Jewish population in homestory communities.

Keywords: Judaism, Jewish family law, the Orthodox, the conservatives, the reformists, Abrahamic religions, mixed marriages, interfaith marriages.